

มหาวิธานุสรณ์

พระราชนิพนธ์ โคลงสุภาษิต

(รวบรวมจากหนังสือพิมพ์ “ดุสิตสมิต”)

พระราชนิพนธ์ใน

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาจักรีบรมราชูปถัมภ์

มหาวิธานุสรณ์

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์
พิมพ์ชำระในการบำเพ็ญกุศลคล้ายวันสวรรคต

ครบ ๓๑ ปี

ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

๒๕ พฤศจิกายน ๒๔๙๕

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

พระราชนิพนธ์ โกลดสุภายิก

(รวบรวมจากหนังสือพิมพ์ “ดุสิตสมิต”)

กระทรวงศึกษาธิการ
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์
พิมพ์ซ้ำช่วยในการบำเพ็ญกุศลคล้ายวันสวรรคต

ครบ ๓๑ ปี

ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

๒๕ พฤศจิกายน ๒๔๙๕

คำนำ

วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน เป็นวันคล้ายวันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวันดังกล่าวนี้ ผู้ทรงรักภักดีในพระองค์เคยมาชุมนุมกันบำเพ็ญกุศล น้อมเกล้า ฯ ถวายเป็นส่วนนิตยเวทิตาคุณในพระองค์ เงินที่เหลือจากการใช้จ่ายในการกุศลโดยตรง ได้รวบรวมถวายมหามกุฏ ฯ มาตั้งแต่วันที่ ๒๕๓๓ เพื่อตั้งเป็นทุนให้เกิดดอกผลสำหรับบำเพ็ญกุศลน้อมเกล้า ฯ ถวายในวันคล้ายวันสวรรคต มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัยได้จัดไว้ในประเภทสินอนุสรณ์ ในระหว่างที่ยังมีตัวผู้ระลึกถึงพระมหากษัตริย์และมาบำเพ็ญกุศลอยู่มาก ดอกผลที่ได้จากทุนนี้ ได้จัดส่งมอบทยอยมา เมื่อ

วันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘	
มีเงินซึ่งเป็นทุนอยู่	๓๑,๑๘๒.๕๘ บาท
ได้รับในวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๘	๒,๕๖๓.๐๐ บาท
ดอกผลที่ได้รับในปี ๒๕๕๘	๓,๓๘๘.๕๘ บาท
ระหว่างกาลมีผู้สมทบดังนี้ คือ	
๑. นางเทพพรฉัตร	๑.๐๐ บาท
๒. ม. จ. หอวังพนพิศม์ย กิจกุล	๖๑.๐๐ บาท
๓. พระยาอนุกษราชมณฑไทร	๖๑.๐๐ บาท
๔. นางประคัย มุขำหมักอำนิน	๑๐๐.๐๐ บาท
๕. ม. จ. พนมศรีเกษม เกษมศรี	๕๘๐.๐๐ บาท
รวมได้รับแต่วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ เป็นต้นมา	
จนถึงวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ เป็นเงิน	๗,๒๐๖.๕๘ บาท

ในโอกาสที่ชดสมีเช่นนี้ เจ้าภาพออกเงินพิมพ์หนังสือแจกอย่าง
 มุลินนิมิตมหามกุฏฯ ออกเงินพิมพ์แจกอย่าง ข้าราชการวิปารซึ่งทำงานใน
 มหามกุฏฯ ออกเงินพิมพ์แจกอย่าง เพื่อเป็นของขวัญช่วยแก่ผู้รักภักดี
 ในชั้นหม่อมเจ้าชวลิต เกษมสันต์ ได้ขอเงินพิมพ์เพื่อน้อมเกล้าฯ
 ถวายส่วนกุศลแก่พระองค์

หนังสือพิมพ์ในครั้งนั้น ผู้จัดการเลือกพระราชนิพนธ์โคลงกระทู้
 สภานิคมที่พิมพ์ในหนังสือคสิตสมิต หนังสือชนิดนี้พระองค์ท่านได้ทรง
 จัดให้ตีพิมพ์ขึ้นครั้งหนึ่งใน พ. ศ. ๒๔๖๓ และได้พระราชทานแจกใน
 งานศพนายจ่ายวด (ปาน ไกรฤกษ์) เมื่อได้ตีพิมพ์ดังกล่าวแล้วยัง
 ได้ทรงเพิ่มเติมขึ้นอีกหลายบท เพื่อรวบรวมบทที่มีตีพิมพ์ไว้ในที่
 เดียวกันไม่ให้อสูญไปเสีย จึงจัดให้พิมพ์ในครั้งนั้น หนังสือนอกจากเป็น
 บทกวีที่ไพเราะ ยังอาจเป็นบทเรียนสำหรับผู้แต่งโคลงได้ เพราะมีโคลง
 อยู่หลายชนิด เนื้อความก็เป็นคติที่คึกคกทุกสมัย ถ้าผู้อ่านพิจารณา
 ทั่ววิจารณ์จะเห็นประโยชน์หาอันน้อยไม่

การรวบรวมหนังสือพิมพ์คสิตสมิต ซึ่งมีบทพระราชนิพนธ์โคลง-
 สภานิคมที่พิมพ์ครั้งนั้น นายจ่านางราชกิจ (เจริญ บุณยรัตพันธ์) ได้เสนอเพื่อ
 ให้มีหนังสือคสิตสมิต ซึ่งนายจ่านางราชกิจรวบรวมไว้เป็นส่วนตัวมาคึก
 หลายบท จึงขอขอยื่นนายจ่านางราชกิจไว้ในที่นั้น.

ในที่ส่นนี้ มหามกุฏราชวิทยาลัย ขออนโมทนาส่วนกุศลแก่
 ท่านผู้กตัญญูกตเวทีในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิรา-

ค

วธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่กระทำให้หนังสือพระราชนิพนธ์โคลง
กระทู้สภานิติบัญญัติพิมพ์ และขออ้อมเกล้าฯ ถวายส่วนบุญกุศล
ที่บำเพ็ญ แต่พระองค์ที่เสด็จสวรรคตในวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

มุนีธมฺมชานุกูลราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์

๒๕ พฤศจิกายน ๒๔๙๙

อนุโมทนาพิเศษ

ในระหว่างที่พิมพ์หนังสือพระราชนิพนธ์โคลงสุภาษิตนี้
มหามกุฏราชวิทยาลัยได้รับเงินสมทบสิ้นพระราม ๒ เมื่อวันที่ ๒๒
พฤศจิกายน ๒๔๘๕ เพิ่มขึ้นอีกดังนี้

๑. สมเด็จพระนางเจ้าสุวัทนา ๒๐,๐๐๐.๐๐ บาท
๒. สมเด็จพระเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา ๒๐,๐๐๐.๐๐ บาท

มุลฉิมหมามกุฏราชวิทยาลัย

โคลงสุภาษิต

“Elephantus non capit murem.”

(“เอเลฟันตัส นอน กะบัต มูเร็ม.”—ภาษิตละติน, ของ
ปราชญ์ชื่อ อะปอสโตเลียส, ซึ่งตายเมื่อ พ. ศ. ๒๐๒๓.)

(โคลงสินธุมาลี)

๐ “ <u>กขสารบมิกิต</u>	จับหนู”
ภษิตนคิตตุ	สักน้อย
จักเห็นว่าควรอัย	จักตรี
ตรองต่อพอเห็นถ้อย	ถ้อยดี
๐ ช้เชิงตัวอย่างด้วย	กขสาร
เมื่อถูกหนูเริงราญ	ลอบกัด
บมิไถ่ประหาร	ประหัต หนูนา
เพราะว่าหนูเป็นสัตว์	ถ้อยทรม
๐ ถึงหยามและหยาบสัก	เท่าใด ก็ดี
หนุบออาจเพาะภัย	แต่ข้าง
แต่หากกขขัดใจ	ไถ่จับ หนูญา
เขาย่อมหัวรอบข้าง	เยาะหยัน

๑ อันผู้มียศศักดิ์ อีกเที่ยงธรรมะดี เปรียบปานคชสารศรี รักษสัตย์มั่นเหมาะไว้	อิศรีย อยู่ไซร้ แสนสง่า ศักดิ์ศรี
๑ ผู้ที่ถ้อยศักดิ์ทั้ง อีกจิตอุศยาหมด จักเสร้างแต่งเต็มพจน์ หาเรื่องเครื่องหยามหยาบ	ทรามยศ อายบาป พลอดดำ ใส่ความ
๑ คนทรามนั้นเปรียบแม่น ลอบกัศของเป่นรู ใจหยาบพจน์หยาบดู จะไกรธคนเช่นนี้	ดั่งหนู บันบ เดินเลือก แลวันา เส้อมศรี
๑ ผู้มียศศักดิ์ทั้ง บ่มีต้ออินัง คนชั่วจะชิงชัง ผู้ोजनाหาโทษ	สัจจิง คนโหด ช่างเถิด ช่างมัน ฯ

“The ornament of a house is the friends who frequent it.”

(ภาษิตของปราชญ์อังกฤษชื่อ เอเมอร์สัน)

(โคลงมหาสินธุมาลี)

๑ “ <u>สิ่งงามแห่งคฤหาไร</u>	<u>คือมิตร</u>
“ <u>ผู้เยี่ยมเป็นเนืองนิตย์</u>	<u>นั่นแล</u> ”
ถ้อยคำข้างจับจิต	นำไตร ตามนา
ไตรเสร์จักเห็นแท้	เกิดล้วนควรชม
๑ <u>อุดมสมบัติทั้ง</u>	<u>คฤหาสิน</u>
<u>มีทรัพย์และกิจ</u>	<u>มีหมด</u>
แต่ใครอยู่เดี่ยวขาด	ญาติมิตร
ถึงจะพร้อมศักดิ์ยศ	บ่ปลื้มปรีดา
๑ <u>เพราะว่าขาดผู้ช่วย</u>	<u>ชวนชม</u>
<u>ไรมิตรช่วยรับรมย์</u>	<u>ร่วมสุข</u>
อยู่เดี่ยวเปลี่ยวอกตรม	ตรอมจิต
ควรสุขจะกลับทุกข์	เพราะว่าเหวใจ

๑ ใครเลยจักอาจอยู่
ห้องหับจะแลเหลียว
บ้างมากก็อาจเปลี่ยว
เหมือนอยู่คฤหาสน์ร้าง

ผู้เดียว
ว่างว่าง
ราวอยู่ เต็มแยะ
เร็ดไร้วาสนา

๑ หาทรัพย์ใดจะเกิด
ยิ่งกว่ามิตรวิสสา
ถึงโภคะทรัพย์ยา
แต่หากว่ามากมิตร

ราคา
สะสนิช
น้อยหน้อย กัด
สุขแม่นเศรษฐี

๑ ไมตรีเป็นสิ่งเกิด
ร่วมจิตมิตรช่วยถอน
สติบพณะสุนทร
สมบัติในโลกไซร้

อาภรณ์
ทุกข์ได้
รสรัก
ไปสู่มิตรสหาย

๑ เคราะห์ร้ายมิตรช่วยปลดอบ
ยามเคราะห์ดีช่วยเรา
ยามไขและใจเหงา
ศุภะมิตรศรีโรจน์

บันเทา ทุกข์เฮ
ประโมท
มิตรอยู่ เพื่อนนา
รุ่งเมื่อนมณีนัน ฯ

“De rabo de puerca nunca buen virote.”

(“เด ระโบ เต ปูเออร์คะ นุงคะ บุเอน วิโรเต” — สุภาษิตสเปน.)

(โคลงจิตรลดา)

๐ “จะประดิษฐ์คิดสร้าง

“อย่างเอกด้วยหางหมู

นักษัตริสสอนแห่ง

ควรตรึกให้ถ่อง

ลูกศร

ไปได้”

เสปญภาค

อัทธา

๐ ว่าหางหมูนั้นไซ้

แต่ลูกศรต้องตรง

ของคดียังถดถอย

คงจะเปลืองลูกเปล่า

ย่อมคด

จึงถูก

และผิด แน่นอ

ปราศหมาย

๐ ขยายความว่าผู้

หากจะใช้ในการ

อาจเสียทั้งหมดอีก

พลอยพรา้งกิตติ

ใจคด

วางจิต

เสียศักดิ์

แห่งเรา

๑ คนเขลาแต่ซื่อสัตย์	สุจริต
ดีกว่าคนโกงเกม	ฉลาด
ไว้ใจกลับคิดเห็น	เราโหด
อนุเคราะห์อาจกลับ	ประหาร
๑ สันดานมนุษย์อ่อน	ดัดยาก
คนนิสัยทุจริต	หากใช้
อาจจะพูดปากหวาน	สั้นต่อ
ไว้จิตหลอกให้เพื่อ	ประโยชน์ตน
๑ คนตรงขงอยู่หมั่น	ธรรมดา
ใจซื่อกะตัญญู	แน่นแน่น
ลับหลังต่อหน้าประ	พุดตัวอย่าง เดียวแล
ไว้จิตได้แม่นไว้	จิตตัว
๑ ออย่ามัวหลงว่าอา	ปราบพาล
พาลเปรียบเหมือนหางหมู	นั่นแล
คนซื่อสีปานลูก	สรเล็ด
ไว้จะดีแท้เหมาะ	มันหมาย ๆ

“Abusus non tollit usum.”

(“อะบุสัส นอน ตอลลิต อูสัส”—นิติธรรมภาษิตละติน.)

(โคลงมหาจิตรลดา)

๑ “การตีว่าสิ่งนั้น
“ไม่มีห้ามการใช้
ภาษิตนี้มีความ
อย่าคิดความสันตน์

ไม่ดี
สิ่งนั้น”
เตือนสติ
ผิดแล้วโกรธา

๑ หากว่าเห็นผู้อื่น
ไม่ถูกตามทางที่
คิดก่อนอย่าหาญตี
เพราะอาจรับตอบว่า

ทำการ
ตนชอบ
อึงมี
ใช้ก็การตน

๑ คนเราอาจเห็นแตก
เพราะว่าต่างคนย่อม
หากไม่ผิดธรรมะ
จะว่าใครผิดถูก

ต่างกัน
ต่างจิต
นิติ
ยากแท้เจิวหนอ

- ๑ ข้อใดไม่ถูกจิต
ถึงจะตีเท่าใด
แต่จะขัดเขานั้น
มีอาจเกณฑ์ให้สู้
- ๑ ยามเห็นสิ่งซึ่งข้อง
จงตรึกให้ดี
ข้อนแล้วหากไม่แปลง
อย่ากล่าวขอกย้อนซึ่ง
- ๑ เราควรพินิจแบบ
อภิกขุหมายบ้านเมือง
ผู้ใดไม่ทำผิด
อย่าว่าผิดแม้ประ
- ๑ อย่ามัวคิดแต่โต
หมั่นคิดถึงทางธรรม
ทำดีเพื่อนเป็นเยี่ยง
ผู้อื่นเห็นเล็ดแล้ว
- แห่งเรา
ก็ได้อ
ย่อมบ่ ได้เลย
อันน้อมยอมตาม
- ขัดใจ
ก่อนข้อน
เปลี่ยนสิ่ง นั้นฤ
แคะไค้เคื่องเขา
- แผนธรรม
นั้นแท้
ธรรมะ
พฤติผิดใจตัว
- ความเห็น
มะเถิด
อย่างถูก ทางแล
จักต้องนิยม ๆ

๕

“สัตตยจ คนุโธ ปฏิวาตเมติ”

(ธรรมบท, จุททกนิกาย.)

(โคลงนันทะทายี)

๑ <u>“กลิ่นของสัตว์บุรุษย่อม</u>	<u>ทวนลม</u>	<u>ไต้ฟ้า”</u>
นแหละอดมพุทธ	ภษิต	
พิจารณาภิสมควร	จำจด	
สอนและเตือนจิตให้	มุ่งดี	
๑ ของมีกลิ่นมากเช่น	บุบผา	
อีกแก่นจันทน์นาสิก	อ้วนอบ	
ของหอมประดามี	ในโลก	
รวยรินตระหลบห้อง	คฤหา	
๑ อีกคราวอายุอ๋ม	กลิ่นไป	
อาจจรไกลตาม	ลมพัด	
แต่บ่อาจไคลทวน	ลมล่อง	
เพราะเหตุที่ขัดกฏ	ธรรมคา	

๑) แแต่ว่าสัตบุรุษนั้น

ทุกทีศษนยอมชม

ผู้ทีถนอมธรรม

เปรียบประดุจกอบด้วย

ชื่อหอม

ความชอบ

สุจริต

สุคนธ์

๑) ถกลกิตติฟัง

ยิ่งกว่าสุนทรทิพย์

หอมชอบหอมหาย

วายุบ่ออาจหอม

ฟูขจร

บุบผชาติ

รสริน

กลิ่นหาย

๑) หญิงชายผู้มุ่งตั้ง

พุทธะพจน์นำจร

มุ่งประกอบกรรมอัน

ล้วนอุปะสรรคพื้น

ในธรรม

แปดมรรค

ดีเลิศ

โพยภัย

๑) ตั้งใจกำราบซึ่ง

หลักอะกุศลปาน

ทำชอบกมลรัก

มุ่งสุจริตทั้ง

ใจตน

อมิตร

ตั้งชอบ

ไตรทวาร ฯ

“If to do were as easy as to know what were good to do, chapels had been churches and poor men’s cottages prince’s palaces.”

(เชกสเปียร์, “เวนิสวานิช,” อดั๊กที่ ๑, ตอนที่ ๒.)

(โคลงมหานันทะทาลัย)

๑ “ <u>หากทำดั่งง่ายเล่า</u>	<u>เข้าใจ</u>
“ <u>ว่าจะทำไต่ดี</u>	<u>แม่นแท้</u>
“ <u>กุญ้อยก็ใหญ่ปาน</u>	<u>อุโบสถ</u>
“ <u>กระท่อมมันเล็ก</u>	<u>จักคล้ายเวียงวัง” ๑</u>

๑ <u>ดั่งนมข่อย</u>	ควรตรง
การจะทำของอัน	พิลาส
ให้สัมฤทธิ์ต้องกอบ	หลายอย่าง
สามารถโอกาสทั้ง	มันมากพากเพียร

๑ พาเหี่ยวดูอาจคิด
แต่เมื่อจะตั้งต้น
กอบกิจและยังผล
ไม่ง่ายเท่าปากพูด

ง่ายจัง
จึงยาก
ประโยชน์
แน่แท้ไม่ฉงน

๑ ทุกคนย่อมรู้อยาก
แต่อาจไม่มีความ
อีกโอกาสที่เหมาะสม
ไม่ว่าจะขาดข้อ

ได้ดี เพื่อนเคย
สามารถ
อาจคลาด ได้เสีย
คิดตั้งใจดี

๑ ดังนั้นเมื่อจะดี
จงชั่งดูให้ดี
ใครเลยจะไม่อยาก
ดีผิดจิตท้อทั้ง

ดีขึ้นใคร
ก่อนน้อ
ทำประ โยชน์ฤฯ
เจ็บชำระกำใจ

๑ ตีไซร์ไม่ยากดอก
เห็นจิตหญิงชายดี
เขามุ่งจิตหมายทำ
แต่เคราะห์ร้ายแม่พิลาด

นาสหาย
ยากแท้
ความชอบ
อย่าได้ดีเขา ฯ

“Debtes et mensonges sont ordinairement ensemble
ralliés.”

(“เดบต์ส เอต์ มงซองซ็องต์ ซองต์ ออรัดีแนร์มองต์
องซองบลิส รัลลิเยส”—ภษิตของปราชญ์ฝรั่งเศส ชื่อ รับเลส์
—Rabelais.)

(โคลงสี่สุภาพ)

๑ “ <u>ณั้กับปดม้กควบ</u>	<u>กันอยู่”</u>
ภษิตนั้คิิดดู	ประหลาด
โบราณย่อมนเปนครู	สอนสั่ง
ให้มนุษย์ฉลาด	ไตร่ตาม
๑ ขยายความว่าผู้	ข่มสิ้น
มักจะประกอบกัน	ขัดข้อง
มิได้ฟังตัวผิน	ฟังเพื่อน
และดั่งนบต้อง	ชวนชวน

๑ หมายถึงเขื่อนแล้ว เจ้าทรัพย์ทวงหนี้เคียด หมดท่าที่จะเบียด เคยประจบกลับบัง	เลยเกี้ยว คร้านเฮ ขุนขิง กรอทรัพย์ บิดหนี
๑ คอยลหลบหลีกเจ้า หนีบรอดก็กลับ รอน้อยเกิดขอรับ หาทรัพย์ต้นดอกให้	ของทรัพย์ ปิดให้ ไปเน้น แน่นนอน
๑ ถ้าผ่อนใช้ทรัพย์ได้ แต่หากขัดเต็มที ก็ยงคิดหลีกหนี หรือปดผัดอีกแม่	ก็ดี ไปแล อกแล ลหลบ อีกหน
๑ ฉนั้นคนผู้ฉลาด จึงดีผู้เป็นฉ ฉมากชก้วาท ละชอบกอบการผิด	เมฆ เนื่องนิตย ทวนเท็จ สุธรรม ฯ

“Chi fa cio che puo, e dice al modo che sa, non è tenuto a più.”

(“คือ ฟา จิโอ เคะ ปุโอ, เอะ ดิเจะ อัด โมโต เคะ สะ, นอน เอ เตนุโต อะ บิอู.”—ภาษิตของปราชญ์อิตาเลียน, ซ็อ อเรตีโน.)

(โคลงมหาสินธุมาถี)

๑ “ <u>ใครทำตามสามารถ</u>	<u>แห่งตน</u>
“ <u>และกล่าวสั้นยุบล</u>	<u>เท่ารู้</u>
“ <u>ต้องนับว่าเป็นคน</u>	<u>กอบกิจ</u>
“ <u>แล้วเสร็จเท่าที่ผู้</u>	<u>อื่นไซ้ร้ควรหวัง”</u>

๑ จงซ้งภาษิตน ^๕	ด้วยดี เพอนเอย
มนุษย์ในโลกน ^๕	คิดแคบ
ช่างตีสิมากมี	ทุกเทศ
แต่ช่างขมนั้นแทบ	บได้พบเห็น

“Hablar sin pensar es tirar sin encerrar.”

(“หับถาร์ ซิน เปนสาร์ เอส ตีราร์ ซิน เอนถาวร” —
ภาษิตสเปน.)

(โคลงจิตรลดา)

๑ “พูดโวโดยมิได้”	ไตร่ตรอง
“เหมือนหนึ่งยังไม่ถึง	นั่นแล”
ภาษิตนี้ของเขา	จำอยู่ เพื่อนเอย
ใครฉลาดแม่ตริัก	เห็นจริง
๑ ยิงชนู่นาไม้	ปืนไฟ
ย่อมมุ่งถูกที่หมาย	หนึ่งหมั้น
หากยิงพุ่งไปโดย	เสียงเคราะห์
ไปถูกที่นั่นก็	เคราะห์ดี
๑ พาทีโดยมิได้	ตรองก่อน
ย่อมจะมีหนทาง	พลาดพลั้ง
พูดโวจะผ่อนหนัก	เบายาก
คิดก่อนอาจยังยับ	สังทราวม

๑ กล่าวความล่อแหลมอาจ	มีภัย
เขาวาปลาหมอตาย	เพราะปาก
แม้มิมีงูใจจ๊ก	ก่อโทษ
ไม่คิดพุดมากอาจ	ถูกเคือง
๑ อีกรื่องควรเก็บไว้	เป็นความ ลับแล
ไว้สติอีกพุด	ปราศคิด
ความลับว่าวามเสีย	ที่เปล่า
เปล่าประโยชน์มีตรัซัด	ใจกัน
๑ ฉนั้นแม่จะกล่าวข้อ	ความใด ก็ดี
จงคิดหน้าหลังก่อน	จึงถูก
เหมือนยิงมุงไปยั้ง	เข้าแม่น
จึงไม่เสียลูกเปล่า	แน่นอน
๑ คิดก่อนแล้วพุดนั้น	มีคุณ มากนา
ใดผิดก็อาจจะ	ยับยั้ง
ใดชอบเปล่งสุนทร	พจน์มั่น
ผู้สดับทั้งหมด	สรรเสริญ ๆ

“ขอรุขยอต่อหน้า ขอขำเมื่อแล้วกิจ ขอมิตรเมื่อดับหลัง”

(บัญญัติพระร่วง)

(โคลงมหาจิตรลดา)

๑ “ <u>ขอรุขยอต่อหน้า</u> ”	เหตุใด เพื่อนเอย
เพราะว่าครุท่านเป็น	ปราชญ์เถา
ย่อมรู้รอบในสิ่ง	เบาหนัก
ของท่านผิดเค้าท่าน	มิได้อินัง

๑ <u>ตั้งจิตประกาศน้อม</u>	บัญชา
<u>ศิษย์ทกะตัญญู</u>	นอบน้อม
สรรเสริญท่านอาจารย์	บานจิต ท่านแล
ท่านก็คงพร้อมจิต	กอบด้วยเมตตา

๑ “ <u>ขอขำเมื่อแล้วกิจ</u> ”	เหตุใด เพื่อนเอย
เพราะว่าเมื่อยก่อน	กิจแล้ว
ข้าอาทิจใจจะ	เหลือเร็ด
เลยเก็ยงมัวแจ้วพูด	ออกโอ้อวดดี

๑ ดั่งบั๋งคับขำ
จนเสร็จสมปรารถนา
จึงกล่าวพจน์หวานชม
ขำจะหมั่นมากเพื่อ

ทำงาน
เพื่อญาติ
เชิดกิจ นั้นแล
อยากให้หมั่น

๑ “ยอมมิตรเมื่อลับแล้ว”
เพราะมิตรผู้ที่เป็น
อนุเคราะห์ให้เรา
โดยมีมัจฉิตที่

เหตุใด เพื่อนเคย
ศุภมิตร
ทุกอย่าง
จักได้รับชม

๑ คนลมไปที่มัก
เพราะอยากฟังเพื่อนขอ
คอยมุ่งรับขอบใจ
ความคิดย่อมสั้นอยู่

ทำชอบ
เท่านั้น
เป็นนิตย
แต่รอบตัวเอง

๑ เร่งจำกำหนดข้อ
อันเพื่อนที่ทวงขอ
อันศุภมิตรทำ
ไม่มุ่งขอแม่จัก

ภษิต นีเทอญ
ใช้แท้
ประโยชน์
โทษก็ย่อมทน ฯ

“ยถาวาที ตถากาเรี”

(ภาษิตของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส)

(โคลงนันทะทายี)

๑ “ <u>อย่างใดได้พูดแล้ว</u>	<u>ทำอย่าง นั้นแล</u> ”
น ^๕ แหละคือทางคน	ช ^๕ อแท้
ปากพูดจิตพรางเป็น	อย่างอื่น
น ^๕ แบบชั่วแก่เลิศ	คนพาล
๑ การที่จักล่วงรู้	ในใจ คนฤา
ย่อมสุควิสัยแห่ง	มนุษย์
จึงต้องชั่งในมือ	พึงพจน์
พจน์จึงประคุดส่อง	แสงไฟ
๑ ได้ฟังคำพูดแล้ว	จำเป็น
ต้องเชอจนเห็นยาม	กอบกิจ
หากตรงอย่างเช่นคำ	ออกปาก
คือสัจริตแท้	ควรชม

๑ การมเสนาะทั้ง	โวหาร
เข้าอันดูการทำ	ต่อไซร์
ไม่ตรงกลับพาลพลิก	ผิดแผก
ผู้นองใต้แต่	นินทา
๑ เมื่อคราประยุทธิ์หัว	ในสา กตแฮ
เยอรัมน์อาธรรม	อุกอาจ
เพิกถอนอักษรสัจ	ญาเก่า
เรียกเศษกระตาสแหลละ	นิกสลาย*
๑ ผลร้ายตกแก่ผู้	พาลา
ทั้งโลกนินทาแล	ดุถูก
ทำผิดวังนาหลง	อำนาจ
หว่านพืชไร่ร้ายปลูกไว้	กินเอง
๑ ใครเกรงต่อบาปทั้ง	ละอาย
เผยพจน์บ้ายทำ	ผิดพจน์
ถึงแม่เคราะห์ร้ายต้อง	ลำบาก บ้างนอ
ถอมนทงหมดตง	วาท

---

* ทรงพระราชนิพนธ์ใน พ. ศ. ๒๔๖๓ ซึ่งมีปรากฏการณ์อย่างนั้น.

“No nobler feeling than this, of admiration for
one higher than himself, dwells in the breast of man.”

(ภาษิตของนักปราชญ์อังกฤษ ชื่อ ทอมัส คาร์ไลล)

(โคลงมหานันทะทาย)

๐ “ <u>สิ่งใดในอกแห่ง</u>	มนุษย์
“ <u>ไม่เล็ดประดุจความ</u>	นักรู้
“ <u>จักชมบรุษผู้</u>	สูงกว่า <u>ตนเอง”</u>
ภาษิตนผู้ ^{ผู้}	ฉลาดควรตรอง
๐ ผู้เห็นถ่องแท้ซึ่ง	ปัญญา
แห่งบุรุษอาชา	ชาติแล้ว
นักชมออกวาตะ	ชมอย่าง <u>จริงแท้</u>
เหมือนหนึ่งเห็นแก้วและ	โอริอุเออนยินดี
๐ ผู้มีมานะและ	ทฤษฐี
ประสพผู้วิเศษ	กว่าไชร
จะชมกัตรีเกรง	ผู้ ^{ผู้}
จะคิดนได้ว่า	โง่แล้วชมเขา

- ๑ อึกเข้าใจว่าแม่
 ผู้^๕อื่นจะว่าตน
 อึกจิตฤศยาผู้^๕
 คน^๕อื่นรอบข้างย่อม
 วางท่า บึ้งตา
 เล็ดบั้ง
 สูงกว่า ตนแฮ
 แคะข้อนนินทา
- ๑ อันว่าในโลกนี้
 บ่มีได้เท่ากัน
 ดีชั่วฉลาดเขลาต่าง
 บ่เท่ากันแม่ที่
 คนเรา
 แน่แท้
 กันอยู่
 ร่วมบ้านเดียวกัน
- ๑ ฉนั้นควรจะรู้จัก
 เห็นวุฒิท่านใด
 กว่าตนเร่งมานมา
 อย่างกระด้างคำดี
 พิจารณ
 เล็ดล้า
 นัสนอน ท่านเทอญ
 คุจอายชาวไพร
- ๑ ยอบไหว้กราบท่านผู้
 ท่านจะเมตตาทอ
 อาจเรียนอาจหาความ
 ศรีสวัสดิ์จะได้สิทธิ์
 สูงกว่า ตนแล
 แน่ไซร้
 ขอบใส่ ตนเอง
 ริแท้สมถวิล ฯ

“C'est le règle des règles, et générale loi des lois,
que chacun observe celle du lieu où il est.”

(“เซส์ต เลอะ เรกัล เดส์ เรกัลส์, เอต์ เซเนราล ลัว์ เดส์ ลัว์ส์, เคอะ ชะเค็ง ออบแซร์ว เซ็ลล์ ต็อ ล็อ็อ อู อ็ิล เอส์ต. — ภาษิตของนักปราชญ์ฝรั่งเศส ชื่อ มองเตญ.)

(โคลงจิตรลดา)

๑ “ <u>แบบดีที่สุดล้ำ</u>	<u>แบบงาม</u>
“ <u>แลกฎเลิศกฎหมาย</u>	<u>เหมาะสม</u>
“ <u>คือประพฤติดำแบบ</u>	<u>และกฎ</u>
“ <u>แห่งประเทศนั้นที่</u>	<u>ตนยัง”</u>

๑ ปราชญ์ฝรั่งเศสช่างแนะ	นำทาง
ที่จะจรสดวงกาย	ทุกตัว
ประพฤติกะต่างพื้น	ฝ่าจิต
ผู้น้อย่อมราวเร็ด	ไมตรี

๑	มีกิจจำจกต้อง ถือที่กฎฐิตำตาม ยอมมีเหตุหมางกับ ถึงถูกกลับผิดแท้	จรต้ำง ต้ำวฤ แต่จิต เจ้ำถั้น เทียบวนา
๑	อย่าว่าแต่เข้าสู แม่แต่ไปเรื่อนผู้ ไปประพฤติขัดใจ ก็ยอมจะไร่ไร่ด	ไพรัช เทศเลย อันไชร์ คฤหะ บต้ำฤ ไมตรี
๑	คนดควรรู้จัก ต่อแบบและธรรมะ ถึงหากประสบสิ่ง ยอมผ่อนอย่าอ้ำงแบบ	เคารพ อันบ้ำง ขัดอ้ำข ฅมาฤ दनคาน
๑	บ้านเมืองใครจักไม่ ต่างก็เห็นธรรมเนี่ยม ผู้ต่างเทศจักไป ทำแผกระบอบต้อง	รู้รัก दनชอบ บ้ำงอจ ตินิกนที่ ๆ
-

“Amico d’ ognuno, amico di nessuno.”

(“อะมิโก โดญุโน, อะมิโก ดี เนสสุโน”—สุภาษิตอิตาลี.)

(โคลงมหาจิตรลดา)

๑ <u>“มิตร”</u> ของทุกผู้	<u>“ไมมิตร”</u> ใครเลย”
ภษิตอิตาลี	กล่าวไว้
ชอบกลหากคิดดู	โดยอรรถ
เห็นว่าเป็นได้เช่น	กล่าวแท้ไปจงน
๑ คนเราผิดแพกด้วย	นิสัย
อีกสถิตภูมิธรรม	หลากหลาย
นั่นก็เหตุใดจัก	ชอบหมด ได้นอ
การชอบแต่ปากนั้น	นำเขี้ยวหนักหนา
๑ เมตตาและกอบเกอ ^๕	การบุญ
อาจจะมิแต่ชน	มากไซ้ไร
แต่เป็นมิตรคูนวิส	สาสะ จริงฤ
ย่อมจะมีได้แต่	นะเพาะบุคคล

๑ กังวลเป็นมิตรกว้าง
ใครจะเชื่อว่าเป็น
ใครจะเชื่อใจว่า
ย่อมระแวงแม่ทุกข์

ทั่วไป
มิตรแท้
รักแน่น จริจนา
จักลืมหลหาย

๑ หมายถึงมิตรร่วมสุข
สักหนึ่งหรือสองคน
พียงยามสนุกอีก
เจ็บมากฝากใจอีก

ร่วมทุกข์
นั้นไซ้ไร
ยามโศก
เมื่อม้วยฝากผี

๑ คณฺ์นดีกว่ากว้าง
จนมิรู้ว่าใคร
สุหฺ์ที่เปรียบปานดวง
แต่เพื่อนกินแม่มาก

เกินการ
มิตรแท้
มณฺ์โชติ
มักทั้งยามจน

๑ ทำตนเป็นมิตรอย่าง
เป็นประโยชน์แก่ผู้
ย่อมยังซึ่งปรีดี
ประโยชน์จักลืมหิ

ใจดี
ศุภมิตร
ปราโมทย์
ถ่องแท้ทุกสมัย ฯ

“Conscia mens recti famos medacia risit.”

(“คอนเซี่ย เม็นส์ เร็คติ ฟาเม เม็นดะเซี่ย ริสิต” —
ภาษิตของปราชญ์ชาวโรมโบราณ ชื่อ ออวิด.)

(โคลงสี่สุภาพ)

๑ “ <u>จิตอันรู้แน่แล้ว</u>	<u>ว่าตน</u> <u>ถูกนา</u>
“ <u>ย่อมเยาะคำแห่งคน</u>	<u>ภาพด</u> ”
ปราชญ์กล่าวแบบยุบล	ควรพิ จารณ์เฮ
เป็นสุภาษิตพจน์	สุธรรม์
๑ อันคนในโลกนี้	ใครใคร
จักรอดนินทาไป	ไปพ้น
จะทำถูกตรงใจ	คนหมด
เป็นสิ่งที่ขงยากถัน	ยากเหลือ
๑ เออเพอเกอแกผู้	ควรบำ เหน็จฤ
ผู้นซบทำ	ชอบไซร์
ไรบำเหน็จจ่า	จักขัด เคื่องเฮ
เพราะเหตุตนบ่ได้	ตั้งเขา

๑ ครั้นเราปูนบำเหน็จ
โดยมิเลือกใครใคร
คนดีก็เสียใจ
ว่าไม่ได้เลือกพัน

ทั่วไป
เช่นนั้น
ที่จิตใจ
แต่ดี

๑ ตั้ง^๕น^๕ควมมุ่งหลัก
สุจริตตั้งเกราะคำ
ยับยั้งและคงทำ
เป็นนิตย^๕บ^๕มี^๕ต^๕อง

สุธรรม
ปิดบ^๕อง
แต่ชอบ
เกรงใคร

๑ ผู้ใดกอบด้วยจิต
จงจิตและคิดหา
หาเสศกล่าวม^๕สา
ก็จะแพ^๕ภัย^๕ร้าย

ฤศยา
ช่วย^๕ภัย
มาได้ ความฤ
พ่ายเอง

๑ เฟ่งจงจิตตั้งมั่น
คำม^๕สาวา^๕ท^๕ซัด
ไม่ช^๕าย^๕อม^๕เห^๕็น^๕ซัด
ณ^๕น^๕จ^๕ง^๕ย^๕ม^๕เย^๕า^๕ะ^๕ได้

คงส^๕ถ^๕ย^๕
โทษให้
ใครผิด ชอบนา
อย่ากลัว ฯ

“Como el hacer mal viene de natural cosecha,
fácilmente se aprende el hacerle.”

(“โคโม เอล หะเชร์ มัด วิเอเน เด นะตเรล โคเสชชะ,
ฟาซีเลเมนเต เส อะเปร์นเด เอล หะเชร์เล.”—ภาษิตของ
ปราชญ์สเปน ชื่อ เซร์วันเตส.)

(โคลงมหาสินธุมาตี)

๑ “ <u>อันการทำชั่วนั้น</u>	<u>เหมือนพันธุ์</u> <u>พืชนา</u>
“ <u>ซึ่งงอกง่ายตามธรรมชาติ</u>	<u>มะดาแหละ</u>
“ <u>การชั่วจึงเรียนกัน</u>	<u>แสนง่าย”</u>
ภาษิตข้อนี้แนะ	แน่ให้ไตร่ตรอง
๑ <u>อันผองเผ่ามนุษย์</u>	<u>บุดูชน</u>
<u>แม้ได้ฝึกฝน</u>	<u>ข่มจิต</u>
<u>มักตามแต่ใจตน</u>	<u>เป็นแน่ นอนนา</u>
<u>บ่มีพักเส็งผัด</u>	<u>ชอบให้แจ่มเจน</u>

๑ เห็นใจสวดกและ
ตามจิตตนนี้ง่าย
ฉนั้นสิ่งชั่วหลาย
อาจจะยังโทษถนัด

สบาย
กว่าขัด
สืบอย่าง
แน่นั้นโดยพลัน

๑ อันความดีนั้นสี่
เพราะว่าต้องลำบาก
อีกจำจะตรำตราก
ผู้ปราศจากความคิด

ทำยาก
ข่มจิต
อุสาห์
จึงไร้ความดี

๑ จำมีมานะอีก
เคารพในศาสนา
ถือศีลระสัมมา
รักษจิตบริสุทธิ์

ศรัทธา
พระพุทฺธ
จารวัตร
อีกรักษศกดิ์ศรี

๑ ทำดีจึงจะได้
ทำชั่วได้ชั่วฉนั้น
ผู้ธรรมะจาร
จักเทียบสรรพรส

ผลดี เพื่อนเอย
พุทธพจน์
ธรรมย่อม คຸ້มนา
ไม่สู้ธรรม ๗

“ สทธีธ วิตฺตํ ปุริสสุตฺต เสฏฺฐํ ”

(สคาถวรรค, สังยุตตนิกาย.)

(โคลงสุภาพ)

๑ “ ศรัทธาคือทรัพย์ล้ำ

“แห่งบุรุษที่ใน

ดูเข้าจักขอใจ

อัครตะโนมัตฐ

วิไลย

โลกน”

ความออก

ชักให้สหายตรง

๑ ผองชนหากว่าไร

จิตบ่มีเครื่องกำ

เหมือนเรือต้องลอยลำ

บาปอาจพาจิตให้

หลักธรรม

กับไซ้

ปราศจาก สมอณา

หยาบเข้าสามาญ

๑ การสะสมทรัพย์ทั้ง

ต้องพึงธรรมะชัด

หาไม่ทรัพย์กระจัด

เพราะเหตุผู้ร้ายต้อง

สมบัติ

ช่วยบ้อง

กระจายหมด

อยากข้อยแย้งไป

๑ อาศัยมะนัสสมัน
เชื่อพุทธศาสนา
จนจึงกอบจรรยา
ธรรมประจักษ์กัน

ศรัทธา
แนวนั้น
ยึดหลัก ธรรมเฮย
ทรัพย์พูนโพยภัย

๑ เลื่อมใสใจนอบน้อม
พุทธระวางนะ
หิริโอตตัมปะ
จิตก็สะอาดแผ้ว

ในพระ
เลิศแล้ว
ปรองจิต
ผ่องเพียงเพ็ญจันทร์

๑ ฉะนั้นควรกล่าวแล้วว่า
เป็นทรัพย์ประเสริฐหา
ศรัทธาช่วยรักษา
และเกิดขึ้นแล้วไชร

ศรัทธา
เปรียบได้
ทรัพย์อื่น สิ้นแต่
บ่ได้ลดถอย

๑ ข้อยขอชวนเพื่อนผู้
นอบเกศบังคมไตร
ขอเดชครอบเกศใน
อานุภาพพระคำ

ชาวไทย
รัตนล้ำ
ทศทิศ
คู่ฟ้าดินสลาย ๆ

“Conscientia mille testes.”

(“คอนสซีเอนเซีย มัลเต เตสเทส.”—สุภาษิตละติน.)

(โคลงวิหขุมาลี)

๑ “ <u>โอดตปปะมาตร์แมน</u>	<u>พ้นพยาน”</u>
ภยิตชาวกรุงโรม	กล่าวไว้
เทียบพุทธะบรรหาร	ลงรูป กัณหา
ฉน้แหละควรเราไซร้	ไต่ร่ตาม
๑ ความรู้สึกผิดชอบ	ในใจ
ยอมจะมีด้วยกัน	ทุกผู้
ส่วนสตับรุขไฟ	เกรงบาป
ส่วนอะสตับรุขสู	ฝ่าฝืน
๑ จันใจให้ปากแก้	แทนตน
เมื่อจิดรู้ว่าตัว	ทำผิด
แม่หากบ่มคน	ไต่รว รู้เลย
ก็บ่สามารถปิด	จิดตน

๑ อนึ่งคนที่ถูกผู้
แม่บ่มพยาน
บ่อาจคัดค้านว่า
จิตตั้งสักขีอ้าง

โจทก์หา ความฤ
เบิกถ้าง
จาเท็จ กัด
อุดม

๑ ระทมทุกข์เค็ดร้อน
เพราะถูกผู้มูสา
เมื่อโลกพินิศการ
แล้วก็คงทราบสัจย์

รำคาญ
กล่าวชัด
โดยรอบ
เสร็จจริง

๑ สิ่งใดในโลกนี้
บ่เทียบหิริโอด
สองนี้และมาตรา
ว่าบุคคลอารยะ

นานา
ดัดปะ
เพื่อทราบ
แน่นอน

๑ คนดอนคนป่าทั้ง
ปราศจากหิริโอด
จึงจัดว่าสามาญ
เราก็ต้องบ่ละ

เด็ยรฉาน
ดัดปะ
เลวกว่า เราแล
คติสอง ๆ

“First, religious and moral principles; secondly, gentlemanly conduct; thirdly, intellectual ability.”

(อนุศาสน์ของอาจารย์ ทอมัส อาร์โนลด์, ประชาชนอังกฤษ,
พ. ศ. ๒๓๓๘-๒๓๘๕, กล่าวสอนศิษย์.)

(โคลงจิตรลดา)

๑ <u>“หนึ่งคือศาสนะอีก</u>	<u>นิติธรรม</u>
<u>“สองประพฤติมรรยาท</u>	<u>สุภาพ</u>
<u>“สามสามารถกำลัง</u>	<u>ความคิด”</u>
ควรไตร่ตรองให้ทราบ	ซึ้งใจ
๑ สมัยนี้หนุ่มมัก	คิดเขว
ยกสมรรถสมอง	เปนเอก
ถึงตำมะเล่ไร	ศาสนะ ธรรมฤา
กินบอบน้อมเฉก	อรหันต์

๑ อันการหลงบูชิต
 เพราะเข้าใจคิด
 ฐัน บัดตามคน
 ฐัน จึงถูกพวกพูดโอ้อ

แต่ความ นลาตแล
 ว่าโก
 ฐัน ที่ทราบ จริงเลย
 หลอกเอา

๑ แท้เขาฝรั่งก็คิด
 ปราชญ์บ่ถือศาสนา
 ปราชญ์ผู้ชวเขากี้
 ฐัน ชรรมะสีเป็นพน

เหมือนเรา นั้นเอง
 ปราชญ์ต้น
 ฐัน ตีปราชญ์ นั้นนา
 ปราชญ์ดี

๑ แม่มสติพร้อม
 แต่หากมรรยาทเลว
 ฐัน อีกรึศาสนาปราศ
 เขากี้ยอมบ่แยก

บัญญา
 ลามก
 ชรรมะ
 บ่บ่ขอ

๑ ขอเพื่อนอย่าได้หลับ
 ฐัน ผู้ถือศาสนา
 ฐัน อกมรรยาทลงรอย
 ฐัน ดึกว่าปราชญ์ผู้ไร

ตาหลง ไปเลย
 แน่วไว้
 สุภาพ
 สักชรรม ๗

“Guénille, si l' on veut : ma guenille m' est chère.”

(“เกอะนิต็ย, ลี ลอง เวอต้: มะ เกอะนิต็ย เมส็ต
เชร์.”—โดยปราชญ์ฝรั่งเศส, ชื่อ โมล์แบร์.)

(โคลงนันทะทายี่)

๑ “ <u>ใครว่าผ้าขาว</u>	<u>ตั้งนั้น</u> <u>กิด</u>
<u>“ขี้เหร่ของฉันทึ่</u>	<u>ฉันทึ่รัก”</u>
ตรองดูจักพลันเห็น	จริงอย่าง เขานา
อันนุญมักชอบ	ของตน
๑ คนเราจะให้คิด	เหมือนกัน
ย่อมจะเป็นอันยาก	ยิ่งไชร
สรรพะสิ่งบรรดา	มีค่า
ใครจะกะได้แน่	ไม่มี
๑ สิ่งที่เรารักจอด	ดวงใจ
ผู้นอนอาจไม่เห็น	น่ารัก
เจ้าของสิ่งใดย่อม	รักสิ่ง นั้นแล
ใครตีบัพักจะ	ติดตาม

๑ ความงามมีอยู่เพราะ	ความรัก
จิตชอบพลอยชักชวน	ตาชอบ
จิตบ่ชอบจักงาม	สักเท่า ไฉน
ก็บ่ยอมบอกว่า	งดงาม
๑ อันความข้อน ^๒ แหละ	ธรรมดา
จิตเนะนัยน ^๒ าอยู่	คง ^๒
ติชมจึงหาตรง	กันยาก เพื่อนเอย
สัจจะนี่ ^๒ สไป	พ้นไป
๑ ฉนั้นไชร ^๒ ยามจะติ	ชมของ
ผู้ ^๒ อื่นเขาครอบครอง	อยู่ไชร ^๒
ตั้งจิตตริต ^๒ รองดู	โดยรอบ ก่อนเทอญ
บ่มีคว ^๒ ให้ขัด	จิตเขา
๑ ของเราเรารัก ^๒ ก็	เชยชม
ผู้ ^๒ อื่นนิยมของ	อันบ้าง
ตีเขาจะสมคว ^๒	ฤาเพื่อน
ขันต ^๒ อยู่ข้างจะ	อวดดี ๆ

“Goed verloren, niet verloren; moed verloren, veel verloren; veer verloren, meer verloren; ziel verloren, al verloren:”

(“กุด แวร์ลอเร็น, นิต แวร์ลอเร็น; มุด แวร์ลอเร็น, เวล แวร์ลอเร็น; แวร์ แวร์ลอเร็น; แมร์ แวร์ลอเร็น; ซัล แวร์ลอเร็น, อัล แวร์ลอเร็น.”—สุภาษิตฮอลันดา.)

(โคลงสนธิบาลี)

๑ “ <u>เสี่ยสนับเส้อมสน</u>	<u>สิ่งใด</u>
“ <u>เสี่ยพริยเสี่ยใจ</u>	<u>มากแต่</u>
“ <u>เสี่ยเกียรติเสี่ยใหญ่</u>	<u>ยังอยู่</u>
“ <u>เสี่ยสุธรรมเทียงแท้</u>	<u>สรรพสูญ” ๑</u>

๑ <u>อันมุกภษิตน</u>	<u>จับจิต</u>
<u>คล้ายกับโลกะนิต</u>	<u>นั้นไซร้</u>
<u>ยังจะแนะให้คิด</u>	<u>เห็นชอบ</u>
<u>ไทยฝรั่งเห็นพ้องได้</u>	<u>ดุกกัน</u>

๑ สิ้นนั้นเสียเสื่อมแล้ว
ก็จักได้ดังเดิม

ความหาญลดแล้วเพิ่ม
ฉนั้นอย่าให้ความกล้า

หาเต็ม

ไปซ้ำ

ขึ้นใหม่ ยากแเส

หย่อนลง

๑ ผู้ยังยศเกียรติไชรั
เสียเกียรติชนยอมกลับ
ตั้งมั่นเสื่อมเกียรติยับ
กว่าจะเสียทรัพย์ไชรั

ชนนับ ถ้อแเส

เยาะให้

เย็นยิ่ง

สืบพัน

๑ อันทรัพย์สมบัติสิ่ง
อีกพิริยภาพไกร
และเกียรติยศใน
หากปราศธรรมะแล้ว

ใดใด

กาจแก้ว

ทุกถิ่น เทศแเส

ไปยิ่ง

๑ มั่นคงทุกสิ่งเพราะ
มีเดชสิทธิเจ้า
ธรรมแตกอนคม่า
คุจรัสเซียนันไชรั

สธรรม

มั่นไว้

มลายหมด

เยี่ยงเห็น ฯ

“อตุตา หเว ชิตํ เสขโย”

(ธรรมบท, ขุททกนิกาย.)

(โคลงมหาวิชขุมาลี)

๑ “ <u>ขำนะตนนันต์</u>	<u>แปนดี</u> ”
พทศศาสน์ภษิต	ประเสริฐ
ขำนะเหล่าไฟรี	มวตมาก
ลักเท่าใดไม่เล็ด	มาตรแม่นข่มตน
๑ คนเราย่อมกอบด้วย	โทษะ
พบสิ่งไม่พึงใจ	ก็โกรธ
อีกประกอบโมหะ	หลงเคลิบ เคลิ้มแฮ
สองสิ่งมลทินโทษ	ยากแท้จักหนี
๑ ผู้มีศีลออกทั้ง	ธรรมะ
ได้เล่าเรียนวินัย	พุทธเจ้า
อีกได้สดับพระ	ธรรมเทศน์
มีจิตศรัทธาเข้า	จิตแล้วตรองตาม

๑ ยามประสบสิ่งของ
 ธรรมะตากนชัก
 หากตามจิตตนใน
 อาจประพฤติเหี่ยมโหด

ขัดใจ
 จะโกรธ
 ทางขัด เคืองแกล
 มุ่งร้ายแก่เขา

๑ หากเรามีแรงตัด
 แล้วเมื่อใจเป็นตรง
 อาจรู้สู้กว่าไอ้
 เราประพฤติมิชอบ

โทษ
 รอบคอบ
 เราผิด ถนัดแฮ
 เพราะมิดโมหัน

๑ ฉะนั้นยามโทษะเกิด
 อีกเมื่อโมหะครอง
 อีกความอยากจักได้
 จงข่มดวงใจคิด

ในใจ
 ครอบจิต
 สิ่งชอบ
 ค่อยค้าขันตี

๑ มีเวลาไตร่แล้ว
 สิ่งซึ่งแม่เราเอง
 แต่หากจักเกิดถ้า
 บังคับจิตตนให้

จึงทำ
 อดอยากได้
 บากแก่ เพื่อนญา
 สละแล้วเล็ดคน ๆ

“I have lost my reputation! I have lost the immortal part of myself, and what remains is bestial.”

(คำครวญของ “คัสสิโอ” ในเรื่อง “โอเทลโล,” ของเชกสเปียร์)

(โคลงมหาจักรลดา)

๑ “ <u>ชื่อเสียงของข้าสาบ</u>	<u>สูญไป</u>
“ <u>ข้าก็เสียส่วนอัน</u>	<u>อมัตย์</u>
“ <u>และส่วนที่ในตัว</u>	<u>คงอยู่</u>
“ <u>แต่ลักษณะสัตว์เปรียบ</u>	<u>มาตร้แม่น้เดรณาน”</u>

๑ บรรหารชินราชคล้าย	คลึงกัน
ว่ารูปและกายอาจ	แตกดับ
แต่นามโคตรนั้นคง	ยังอยู่
ด้ชั่วช้กับป้ยอม	อยู่ให้คนเห็น

๑ น้เป็นล้จ้จะแท้	ควรตรอง
เกียรติคุณล้สำคัญ	มากแท้
เล็ดยิ่งกว่าทองเงิน	สมบัติ ใดใด
เล็ดยิ่งยวดแม่กว่า	รูปทั้ง้กาย

๑ ถึงว่ารูปเพร็ดพริ้ง

จับจิตผู้ทีเพียง

ไร้เกียรติจะพลันพา

ไร้เกียรติประกอบแล้ว

เพราพรรณ

เริ่มชอบ

มิตรห่าง

รูปไร้ราคี

๑ คังนี้เกียรติจึงเรียก

เพราะว่าย่อมอยู่คง

สงวนเกียรติจึงจัดเป็น

เกียรติเกิดเช็ดหน้าพร้อม

อัมตย์

คู่ฟ้า

ของที करना

พวกญาติวงศ์

๑ อย่ามัวแต่ตั้งจิต

จหมั่นคิดถึงเกียรติ

คอยเพิ่มเกียรติตามทาง

ถึงจะหายากก็

อวดงาม รูปเลย

แหละมาก

สุจริต

อย่าที่อดอยเลย

๑ เพื่อนเอยเราพร้อมชาติ

อย่าประพฤติน้อยอาย

ถ้าปากยากใจจง

ให้โลกขอยกเกียรติ

กุสไทย

แทบชนก

มานะ เพื่อนเอย

แห่งชาติชาวสยาม ฯ

“Coram rege sua de paupertate tacentes

“Plus poscente ferente.”

(“คอราม เรเจ สุวะ เต ปอเปรี๊ตาเต ตะเซ็นเตส

“ปลุส ปอสเซ็นเต เฟเรนเต.”

ภาษิตของฮอราช, จินตกวีโรมโบราณ.)

(โคลงมหานันทะทายี)

๑. “ผู้ใดไม่บ่นโง่

ความขัด สิ้นแฮ

“ต่อพักตร์กษัตริ์ทรง

ราชย์ไชร

“จักได้รับพัสดุ

มากกว่า

“ผู้ทักวนไ้ท้ออด

โอยฐูเออนเตื่อนขอ”

๑. จริงหนอนักปราชญ์ข้าง

กล่าวความ

ใครตรีเห็นตามจริง

เช่นนั้น

กวนขอไม่งามแสดง

ความโลก

ราวขายจึงกินกัด

ณ หวังภรรษา

๑ ราชอาณาจักรผู้
 ย่อมกอบปรานีใน
 เห็นผู้ยากมีความ
 ย่อมจะต้องคิดช่วย

อิสริ
 ดวงจิต
 ทุกข์ท่วม
 ปลดเปลื้องขัดสน

๑ แต่คนที่มักได้
 และไม่ยุ่งยงจิต
 ความอยากดจคั่งขอ
 ผู้ถูกขอนั้นก็

เสียงดัง
 อดกลั้น
 เกินที่ ควรเส
 หมั่นไส้หนักหนอ

๑ การขอนั้นยากจะ
 ขอพรำรำคาญใจ
 ขอมากกว่าฐานที่
 อาจจะไม่ไ้แม่

ประมาณ
 ท่านไซรั
 ควรแก่ ตนฤ
 เต็มน้อยหนึ่งนา

๑ ถ้าท่านเห็นความยาก
 อักว่าอดทนด้วย
 ท่านชอบกมลอาจ
 ได้ดังนสรีเรียก

ของตน
 ขันดี
 ช่วยปลด ทุกข์แ
 ว่าได้อย่างงาม ฯ

“Le plus sage est celui qui ne pense point l'être.”

(“ไอ้เอะ ปลื้เอะ สาจ เอส์ต เซลวึ กิ เนอะ ปองส์
ปวงต์ เลตริ.”—ภษิตของปราชญ์ฝรั่งเศส, ชื่อ บัวโล.)

(โคลงมหาสินธุมาลี)

๑ “ผู้ฉลาดเกิดล้า

จริงนา

“คือที่ไม่คิดว่า

ตนฉลาด”

นักปราชญ์กล่าวสุภา
ยิ่งตรีที่ยิ่งอาจ

ษิตจับ ใจเฮ
คิดต้องตามเขา

๑ คนเราผู้ม่นุช

บุถุชน

มักจะมีตนตน

อยู่บัง

และหากว่าเป็นคน

เคยเล่า เรี้ยนญา

ก็มักจะมีอยู่ข้าง

อวดรู้เกินตัว

๑ มัวตื่นแต่ว่ารู้

เรื่องวิทย์

แต่ฉลาดกับรู้ผิด

กันมาก

รู้รอบวิชาติทธี

ตามสมุด

แต่ไม่ฉลาดปาก

อวดรู้คนหยัน

๑ อันผู้รอบรู้
ถึงหากมีอวดหาญ
เมื่อประกอบกิจการ
คนอื่นย่อมรู้สึก

ชำนาญ
heim อีก
น้อยใหญ่
ว่ารอบรู้จริง

๑ ดังนั้นผู้รอบรู้
จึงมักไม่อวดหาญ
ส่วนคนที่สามารถ
ต้องคิดอวดปาก

ฉลาด จริงแฉ
อวดมาก
ยังอ่อน
พูดเพื่อหลอกชน

๑ คนเราย่อมชอบให้
แต่เพาะความนิยม
เขารู้ว่าไม่สม
ชมก็กลับจะชวด

คนชม จริงแฉ .
โดยอวด
ปากพูด
อีกถูกนินทา

๑ ถ้าอยากให้เพื่อนพ้อง
ทำประโยชน์จริงเชิญ
การถ่อมสติจำเริญ
สามารถฉลาดเถิด

สรรเสริญ
ชมเชิด
ศรีสวัสดิ์
กว่าผู้อวดดี ฯ

“Del vero s' adira l'uomo.”

(“เด็ล เวโร สะดีระ ลุโอโม.”—สุภาษิตอิตาเลียน.)

(โคลงสุภาพ)

๑ “ความจริงนั้นแท้ชัด

ภย^๕ตนชอบกล

ตรงดุก็จักยล

เจ็บใดไม่เทียมถ้อย

ใจคน”

ไม่น้อย

แยบว่า จริงนอ

ที่ท้วงตามจริง

๑ ชายหญิงในโลกนี้

ย่อมจะชอบคนขอ

สรรเสริญย่อมจะพอ

แต่ว่าการท้วงแม่

จริงนอ

แน่แท้

ใจรับ

ถูกต้องชัดใจ

๑ ไซ้ตู่ข้าจะแสรัง

ว่าผเห็นใครทำ

ให้เพื่อนกลับกล่าวคำ

เห็นแต่ควรจักยั้ง

เสรนำ

พลาดพลั้ง

ปดประจบนา

ปากข้างเป็นไร

๑ ไตร่ตรองดูว่าผู้
ยังมีได้เดินดล
เมื่อยามที่เปลอตน
ยามพลาดตัวนตีให้

บุคชน
มรรคไชร้
ย่อมพลาด บ้างนา
ขุนข้องขวยเงิน

๑ ควรเมินและยกให้
ผู้ผิดหากมีใจ
ยามรู้สีกผิดใน
ย่อมจะขวนขวยแก่

อกัย บ้างนา
ช่อแท้
ดวงจิต เองฤ
ผิดให้หักสายดี

๑ ผู้มอายุแล้ว
เลือกเหมาะสังควรทัก
ผู้น้อยย่อมจะรัก
ถึงจะทักบ้างแม่

รู้จัก
นั่นแท้
เคารพ แม่นแล
มากน้อยมีผล

๑ คนที่ไม่รู้จัก
ใครผิดสิ่งผางพถัน
ผู้น้อยกลับตั้งต้น
ถึงจะทักถูกเค้า

พื่อนผัน
วูเว้า
มานะ ต่อแฮ
กลับไร้ผลดี ฯ

